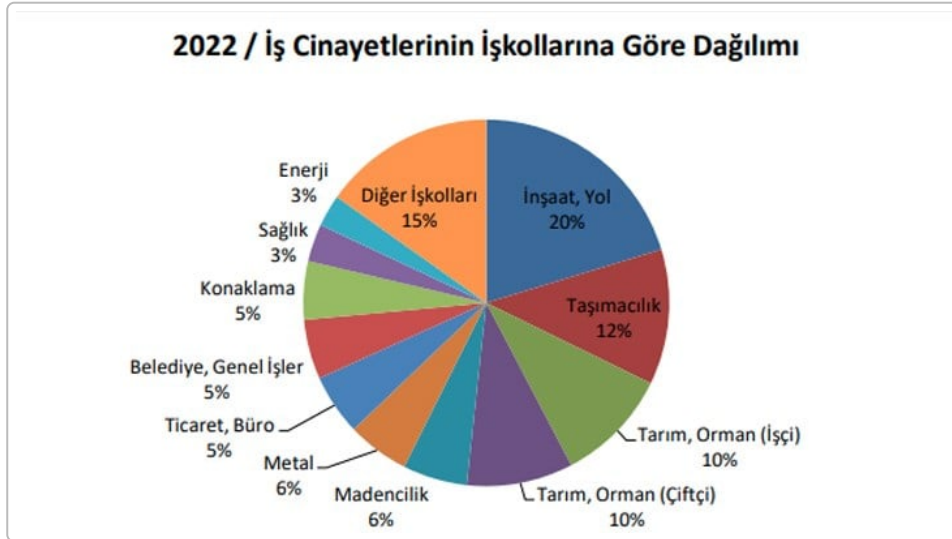

Türkiye’de İnşaat Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği: Raporlar ve İstatistikler

Sektörün Tehlike Profili ve Resmî Veriler

İnşaat sektörü Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliği açısından en riskli sektörlerin başında gelmektedir. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) verilerine göre ülkede meydana gelen tüm **iş kazalarının** yaklaşık %9’u ve **iş kazası kaynaklı ölümlerin** %28’i inşaat işkolunda gerçekleşmektedir ¹. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı da iş kazalarıyla mücadelede **öncelikli üç sektörden biri** olarak inşaat sektörünü belirlemiştir ². Sektör, mevzuata göre “çok tehlikeli işler” sınıfında yer almaktadır ³.

Resmî istatistikler inşaat sektöründe iş kazalarının boyutunu açıkça ortaya koymaktadır. Örneğin **2022 yılında** Türkiye genelinde SGK’ya bildirilen toplam 588.823 iş kazasının 64.184’ü inşaat sektöründe meydana gelmiştir (yani %10,9’u) ⁴. Aynı yıl ülkede gerçekleşen 1.517 ölümcül iş kazasının **422’si inşaat sektöründe** yaşanmıştır ⁵. Bu rakamlara göre inşaat, iş kazası sonucu ölümlerin yaklaşık %28’ini tek başına oluşturmuştur. Genel olarak Türkiye’de resmi kayıtlara göre her yıl **yaklaşık 400 bin iş kazası** meydana gelmekte; bu kazalar sonucunda **1500–2000 arası işçi yaşamını yitirmekte** ve benzer sayıda işçi de kalıcı iş göremez hale gelmektedir ⁶. İş kazalarının ülke ekonomisine doğrudan ve dolaylı maliyetinin yılda **10 milyar dolar** civarında olduğu hesaplanmıştır ⁶.

2022 yılı itibarıyla meydana gelen iş kazası kaynaklı **işçi ölümlerinin sektörlere göre dağılımı**, inşaat sektörünün en yüksek paya sahip olduğunu göstermektedir (iş cinayetlerinin %20’si inşaat/yol işkolunda gerçekleşmiştir) ⁷. Bu durum, inşaat sektörünün iş sağlığı ve güvenliği bakımından ne denli kritik bir alan olduğunu ortaya koyar. Nitekim SGK verileri de inşaatın, **ölümle sonuçlanan kazalarda ilk sırada** yer aldığını doğrulamaktadır. Bakanlığın Rehberlik ve Teftiş raporları, inşaat sektöründe iş kazası sayısı ve özellikle ölümlü kazalar bakımından sektörün **en üst sırada** olduğunu, bu nedenle inşaat işyerlerinde düzenli programlı teftişler yapılmasının gerekli olduğunu vurgulamıştır ⁸.

Mevzuat ve Düzenlemeler

Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliği alanındaki en kapsamlı yasal adım, **6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu**’dur (yürürlüğe giriş: 2012; kademeli olarak 2013 itibarıyla tüm işyerlerine uygulanmıştır) ⁹ ¹⁰ . Bu kanun ile tüm iş kollarında işverenlere ve çalışanlara çeşitli yükümlülükler getirilmiş, risk değerlendirmesi, eğitim, acil durum planları gibi konular yasal zorunluluk haline getirilmiştir. İnşaat sektörü, çıkarılan Tehlike Sınıfları Tebliği’ne göre “çok tehlikeli” kategoride tanımlanmış ve kanun hükümleri bu sektörde öncelikli olarak uygulanmıştır ² . Kanunun yayımlandığı 2012 yılından sonra, inşaat ve madencilik gibi yüksek riskli sektörlerde İSG profesyonelleri görevlendirilmesi ve diğer önlemler kademeli olarak zorunlu hale getirilmiştir ¹¹ ¹² .

İnşaat özelinde, **Yapı İşlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği** (05.10.2013 tarih ve 28786 sayılı Resmi Gazete) yürürlüğe konularak şantiye ortamlarında alınacak asgari güvenlik önlemleri ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir ¹³ . Bu yönetmelik; yapı işleri sırasında işveren, alt işveren, şantiye şefi gibi tarafların yükümlülüklerini, **sağlık ve güvenlik planı** hazırlanması zorunluluğunu, yüksekte çalışma tedbirlerini, kişisel koruyucu donanım kullanımını ve benzeri özel hükümleri içermektedir. Ayrıca “Geçici veya Belirli Süreli İşlerde İş Sağlığı ve Güvenliği Hakkında Yönetmelik” gibi inşaatla ilişkili önceki düzenlemeler, yeni yönetmelikle uyumlu hale getirilmiştir ¹⁴ ¹⁵ . İnşaat sektöründeki iş ekipmanları kullanımı, işyeri bina-eklentileri, işin durdurulması usulleri gibi konular da genel İSG yönetmelikleri kapsamında ayrıntılı olarak mevzuata bağlanmıştır ¹⁶ ¹⁷ .

Mevzuat cephesinde önemli bir diğer husus da **iş kazası kayıt ve bildirim sisteminin** güçlendirilmesidir. 2013’ten itibaren iş kazalarının SGK’ya bildirilmesi ve kayıt altına alınması konusunda yasal yükümlülükler arttırılmıştır. Ancak bu alanda hâlâ eksikler olduğu, birçok kazanın resmi kayıtlara geçmediği bilinmektedir. Nitekim Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve SGK’nın tahminlerine göre gerçek iş kazası sayıları, kayıtlı verilerin **dört katına kadar** fazla olabilir ¹⁸ . Bu da özellikle küçük ölçekli inşaat işlerinin ve kayıt dışı istihdamın yaygın olduğu alanlarda kazaların tam olarak raporlanamadığını göstermektedir.

İş Kazalarının Nedenleri ve İnşaat Sektöründeki Eğilimler

İnşaat sektöründeki iş kazalarının büyük bir kısmı **yüksekten düşme** nedeniyle meydana gelmektedir. Bakanlık incelemeleri, hemen hemen **her iki ölümcül kazadan birinin yüksekten düşme** sonucu gerçekleştiğini ortaya koymuştur ¹⁹ . Özellikle kat kenarından, iskeleden, çatıdan veya boşluklardan düşmeler inşaatla en sık rastlanan ölüm sebepleridir ²⁰ ²¹ . **Diğer yaygın ölüm nedenleri** arasında çalışanların iş ekipmanları tarafından ezilmesi/çarpılması ve elektrik akımına kapılma da bulunmaktadır. Örneğin inşaat sektöründe elektrik çarpmasına bağlı ölümlerin yaklaşık %70’i, **havaî hatlarla temas** sonucu gerçekleşmektedir ²² . Bu veriler, inşaat sahalarında yüksekte çalışma emniyeti, ağır makine/araç trafiği ve elektrik tehlikelerine karşı alınacak önlemlerin hayati önem taşıdığını göstermektedir.

İnşaat sektöründe meydana gelen iş kazalarının sayısında yıllara göre belirgin artışlar dikkat çekmiştir. **6331 sayılı Kanun**’un yürürlüğe girmesine ve mevzuatın sık sık güncellenmesine rağmen, kazaların sayısında istenen düşüş görülememiştir. Makina Mühendisleri Odası (MMO) Başkanı Yunus Yener’in 2020 yılında açıkladığı üzere, **2018 yılında meydana gelen iş kazası sayısı, 2012’ye kıyasla %475 artış göstermiştir** ²³ . Bu artışta kayıt sisteminin genişlemesi ve daha fazla kazanın bildiriliyor olmasının da payı bulunmakla birlikte, iş güvenliği uygulamalarının sahadaki yetersizlikleri de önemli bir faktördür. Yine Yener’in ifadelerine göre, 2013 sonrası çıkarılan İSG mevzuatında sık sık değişiklikler yapılmış olmasına rağmen **“kazalar ve iş cinayetleri artarak devam ediyor”** ²⁴ ²⁵ . Bu durum, iş güvenliği kültürünün işyerlerinde tam olarak yerleşmediğine ve **taşeronlaşma, güvencesiz çalışma, sendikasılaşma** gibi yapısal sorunların kazaları tetiklediğine dair eleştirilerle birlikte anılmaktadır ²⁶ .

Öte yandan, **İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi (İSİG)** gibi sivil inisiyatiflerin verileri de resmi istatistikleri tamamlayıcı niteliktedir. İSİG Meclisi, basında ve sahada tespit ettiği vakaları derleyerek hazırladığı raporlarda, örneğin **2022 yılında en az 1.843 işçinin iş cinayetlerinde hayatını kaybettiğini** bildirmiştir ²⁷ ²⁸ . İSİG verilerine göre 2022'de gerçekleşen işçi ölümlerinin sektörlere dağılımında inşaat (yol işleriyle birlikte) yine **birinci sırada (%20)** yer almış, tarım (%10) ve taşımacılık (%12) sektörleri ardından gelmiştir ⁷ . İSİG raporları ayrıca mevsimsel ve yıllık eğilimlere de dikkat çekerek, özellikle yaz aylarında inşaat işkolundaki ölümlerin arttığını vurgulamaktadır ²⁹ ³⁰ .

Sektörel ve Mesleki Raporlar

Kamu kurumlarının yanı sıra meslek odaları ve sendikalar da inşaat sektöründe iş güvenliği konusunda kapsamlı raporlar hazırlamıştır. TMMOB Makina Mühendisleri Odası'nın **"İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Oda Raporu"**, Türkiye'de iş kazalarının nedenlerini bilimsel, teknik, ekonomik ve sosyal boyutlarıyla irdelemiştir. Bu raporda, **2000'li yılların sonunda art arda yaşanan ölümlü iş kazaları** (örneğin 2008-2009'daki grizu patlamaları gibi) sonrasında iş güvenliği konusunun gündeme geldiği, ancak halen iş kazalarında Türkiye'nin Avrupa'da ilk sıralarda olduğu belirtilmektedir ³¹ ³² . MMO raporu, yasal düzenlemelerdeki eksiklikler ve denetim yetersizlikleri kadar, **özelleştirme, taşeronlaştırma, kayıt dışı ve sendikasız çalışma** gibi neoliberal politikaların da iş kazalarına zemin hazırladığını vurgulamaktadır ³³ ³⁴ .

MMO ve TMMOB, İSG konusunda periyodik olarak düzenledikleri kongreler ve yayınladıkları raporlar ile çözüm önerileri sunmaktadır. Örneğin, MMO'nun 2020 yılında İş Sağlığı ve Güvenliği Haftası dolayısıyla yaptığı açıklamada, **SGK'nın resmi verileri 2019 için henüz açıklamasa da İSİG Meclisi kayıtlarına göre 2019'da en az 1.736 işçinin hayatını kaybettiği** ifade edilmiş, meslek hastalığı verilerinin ise neredeyse yok sayıldığı eleştirilmiştir ³⁵ ³⁶ . Bu tür sektörel değerlendirmeler, **iş kazalarının önlenabilir olduğuna** ve "iş cinayetleri rejimi" olarak adlandırılan yapının değişmesi gerektiğine dair kamuoyu farkındalığını artırmaktadır ³⁷ ³⁸ .

Ayrıca işçi sendikaları (örneğin DİSK'e bağlı sendikalar) da kendi üyeleri arasında yaptıkları anket ve araştırmalarla iş sağlığı durumunu izlemektedir. Örneğin 2020'de DİSK, işçiler arasında COVID-19 vakası oranının Türkiye genelinin 3,2 katı olduğunu, salgın döneminde inşaat ve benzeri işkollarında önlemlerin yetersiz kaldığını raporlamıştır ³⁹ . Bu bulgular, olağan dışı durumlarda (pandemi, deprem vb.) iş güvenliği önlemlerinin önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

Akademik Çalışmalar ve Tezler

İnşaat sektöründe iş sağlığı ve güvenliği alanı, akademik dünyada da yoğun biçimde araştırılmaktadır. **Google Scholar** taramaları ve **YÖK Ulusal Tez Merkezi** kayıtları, son yıllarda bu konuda çok sayıda bilimsel çalışma yapıldığını göstermektedir. Örneğin, Hüseyin Ceylan'ın 2014 tarihli çalışması, Türk inşaat sektöründeki iş kazalarını uluslararası ölçütlerle kıyaslayarak değerlendirmiş ve inşaatın **Türkiye'deki en tehlikeli işkolu** olduğunu sayısal verilerle ortaya koymuştur ¹ ⁴⁰ . Ceylan, 2004–2010 döneminde Türkiye genelinde yıllık ortalama ~74 bin iş kazası ve 1152 ölüm gerçekleştiğini, bu kazaların %9'unun inşaatından geldiğini, inşaat kaynaklı iş kazalarını önlemenin ülke için taşıdığı önemi vurgulamıştır ⁴¹ ⁴² .

Daha yakın tarihli bir çalışma olarak Gözüak ve Ceylan (2021), inşaat sektöründeki iş kazalarının güncel eğilimlerini analiz etmiş; **resmî kayıtlara geçen kazaların azalmayıp aksine hafif bir artış gösterdiğini**, üstelik pandemi kısıtlamalarına rağmen iş kazası sıklık oranının yüksek seyrettiğini belirtmiştir ⁴³ ⁴⁴ . Bu araştırma, **2012-2020 döneminde iş kazası sıklık hızının %447 arttığını** hesaplayarak dikkat çekici bir istatistik sunmuştur ⁴⁵ . Yine aynı çalışmada, Türkiye'de ekonomik

faaliyetler azalsa dahi aktif çalışanların kaza riskinin yükseldiği, bunun da iş güvenliği önlemlerindeki yetersizlikle ilişkili olabileceği yorumu yapılmıştır ⁴⁶ ⁴⁷ .

Akademik tezlere bakıldığında da, konunun çeşitli alt başlıklarda incelendiği görülür. Ulusal Tez Merkezi'nde "İnşaat işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları üzerine bir alan araştırması" (İsmail Özen, 2015) gibi tezler, şantiyelerde İSG uygulamalarının mevcut durumunu ortaya koymuştur ⁴⁸ . "İnşaat sektöründe çalışanların iş sağlığı ve güvenliği bilincinin istatistiksel olarak incelenmesi" (2020) veya "İnşaat sektöründe yüksekte çalışmalarda iş sağlığı ve güvenliği ve yüksekte düşme iş kazalarının incelenmesi" gibi tez çalışmaları, sektör çalışanlarının farkındalık düzeyini ölçmekte ve özel risk konularını ele almaktadır ⁴⁹ ⁵⁰ . Bu akademik çalışmalar genellikle anketler, saha gözlemleri ve istatistiksel analizler yoluyla inşaat projelerindeki iş güvenliği kültürünü değerlendirmekte, geliştirici öneriler sunmaktadır. Örneğin yakın zamanda yapılmış bir araştırma, inşaat çalışanlarının **iş güvenliği kültürü ile güvenli davranışları** arasındaki ilişkiyi incelemiş; çalışanların İSG eğitimine katılımı arttıkça güvenli davranışlarının da arttığını ortaya koymuştur ⁵¹ ⁵² .

Sonuç olarak, Türkiye'de inşaat sektöründe iş sağlığı ve güvenliği hakkında *resmî kurumlar, meslek örgütleri ve akademik çevreler tarafından çok sayıda rapor, istatistik ve belge üretilmiştir*. Mevzuattan kaynaklanan yükümlülükler ve yapılan iyileştirmelere rağmen, veriler inşaat sektöründe iş kazalarının halen ciddi bir sorun olduğunu göstermektedir. Bu derlenen kapsamlı bilgi seti, bir **risk yönetimi modelini** beslemek ve sektördeki tehlikelerin yönetimine dair soruları yanıtlamak için zengin bir kaynak teşkil edecektir. Bahsedilen tüm belgeler Türkçe olup, Türkiye'deki inşaat sektörüne odaklanmaktadır; dolayısıyla yasal düzenlemelerden istatistiklere, sahadan örnek olaylara kadar tam bir yerel perspektif sunmaktadır. İş güvenliği performansının yükseltilmesi için, bu kaynaklarda belirtilen önerilerin hayata geçirilmesi ve denetimlerin etkin sürdürülmesi büyük önem taşımaktadır.

Kaynaklar: Resmî istatistikler ve raporlar (ÇSGB, SGK), TMMOB/MMO oda raporları, İSİG Meclisi raporları, akademik makaleler (Ceylan 2014; Gözüak & Ceylan 2021 vb.) ve YÖK Tez Merkezi tezleri. Bu kaynaklardan alınan örnekler yukarıda ilgili bölümlerde sunulmuştur ⁴ ²³ ⁶ ¹⁹ vb. Hepsi, Türkiye'de inşaat sektöründe iş sağlığı ve güvenliği konusundaki durumu kapsamlı biçimde ortaya koymaktadır.

1 2 3 40 41 42

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/353743>

4 5 guvenliinsaat.csgeb.gov.tr

<https://guvenliinsaat.csgeb.gov.tr/media/ydlhom2c/in%C5%9Faat-sekt%C3%B6r%C3%BC-2022-istatistikleri.pdf>

6 18 newtechworksite.net

<https://newtechworksite.net/wp-content/uploads/2023/02/Turkiyede-insaat-sektorunde-meydana-gelen-is-kazalari.pdf>

7 27 28 30 İSİG Meclisi: 2022 yılında günde en az beş iş cinayeti gerçekleşti

<https://www.birgun.net/haber/isig-meclisi-2022-yilinda-gunde-en-az-bes-is-cinayeti-gerceklesti-416593>

8 19 20 21 22 [csgeb.gov.tr](https://www.csgeb.gov.tr)

<https://www.csgeb.gov.tr/Media/jjdfuibw/yap%C4%B1-i%C5%9Fyerlerinde-i%C5%9Fsa%C4%9Fl%C4%B1%C4%9F%C3%BCvenli%C4%9Fi-programl%C4%B1-tefti%C5%9Fi-genel-de%C4%9Ferlendirme-raporu.pdf>

9 10 11 12 43 44 45 46 47 dergipark.org.tr

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2035846>

13 14 15 16 17 İnşaat Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuat

<https://guvenliinsaat.csgeb.gov.tr/mevzuat/>

23 24 25 26 35 36 37 38 39 "İş Kazaları 2012'ye Oranla Yüzde 475 Arttı"

<https://bianet.org/haber/is-kazalari-2012-ye-oranla-yuzde-475-artti-223782>

29 İSG Meclisi: 2022 yılının ilk yedi ayında en az 1014 işçi hayatını ...

<https://sendika.org/2022/08/isig-meclisi-2022-yilinin-ilk-yedi-ayinda-en-az-1014-isci-hayatini-kaybetti-663147>

31 32 33 34 İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ Oda Raporu tmmob makina mühendisleri odası | TÜİSAG

Forum | İSGforum | İSGfrm - İş Sağlığı,Güvenliği,Risk değerlendirme

<https://isgfrm.com/threads/is-sagligi-ve-guevenligi-oda-raporu-tmmob-makina-muehendisleri-odasi.2000/>

48 Ulusal Tez Merkezi | Anasayfa

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=CAoGMRJ8OSw0PmOvn6gxmw&no=xZxnXk2Dt06Inv8xdW3hA>

49 Ulusal Tez Merkezi | Anasayfa

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=noYgXMSJNQVJ5v5wWbqbiw&no=UIAKr2qaK9k2Ap-SKbPLCw>

50 Ulusal Tez Merkezi | Anasayfa

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=-1DiWqgwkpghOMpSQ3oWJA&no=drNiyQjMiIa2bguzjBi15A>

51 52 Microsoft Word - İNŞAAT SEKTÖRÜ ÇALIŞANLARININ İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KÜLTÜRÜ DÜZEYLERİNİN GÜVENLİ DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ.docx

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2410523>